

SYBERJA 1864–1869 In 2013 the Hieronim Łopaciński Voievodship Public Library in Lublin carried out the conservation of four precious objects from special collections. The task was financed by the Ministry of Culture and National Heritage as part of the "Cultural Heritage – Priority 2 – Supporting the Work of Museums" programme. The most important object that underwent conservation was the 334-page file of sewn together documents and materials which had been collected by Henryk Wiercieński: "Syberja 1864 – 1869". They are entirely devoted to the plight of Poles sent to Siberia after the fall of the January Uprising. The other three exhibits are: *Hammer of the Witches (Malleus Maleficarum)* by J. Sprenger and H. Kramer, published in Krakow in 1614, *The Album of Polish Views*, series VIII, Warsaw (c. 1850) with lithographs of 31 places in the Lublin Governorate, and *Extrakt testamentu Franciszka Zamiechowskiego Kapitana J. K. M. z 1719 r* (*The Digest of the Will of Franciszek Zamiechowski, Captain of His Royal Highness, from 1719*). The implementation of the task will allow the oldest Lublin Library to use the precious objects both for didactic purposes during classes with students, to exhibit them, or present them to participants of workshops popularising the knowledge of Polish culture.

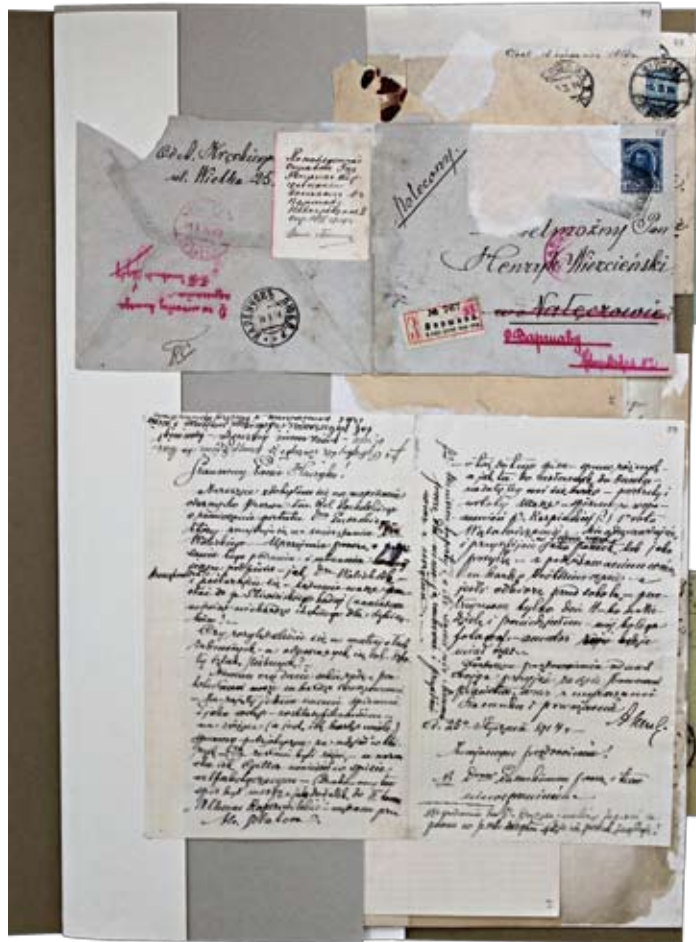

GRZEGORZ FIGIEL

„SYBERJA 1864–1869”

KONSERWACJA ZBIORÓW SPECJALNYCH

W 2013 r. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie przeprowadziła konserwację czterech cennych obiektów należących do zbiorów specjalnych. Zadanie zostało zrealizowane ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe – priorytet 2 – Wspieranie działań muzealnych”.

Poszyt dokumentów i materiałów zebranych przez Henryka Wiercieńskiego – „Syberja 1864–1869”; stan przed i po konserwacji

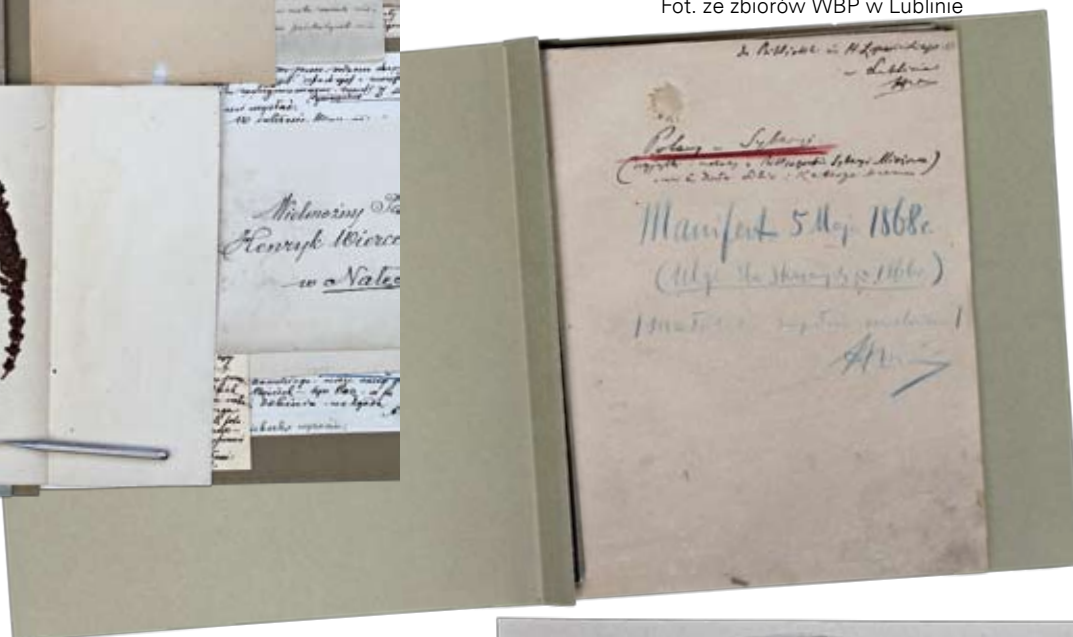
Najważniejszym obiektem poddanym konserwacji był liczący 334 karty poszyt dokumentów i materiałów zebranych przez Henryka Wiercieńskiego – „Syberja 1864–1869”. Wiercieński urodził się w 1843 r. w Kłodnicy k. Bełżyc w rodzinie ziemiańskiej. Był ławnikiem, sędzią sądu gminnego w Rogowie, społecznikiem, obrońcą polskości Chełmszczyzny oraz uczestnikiem powstania styczniowego. Podczas styczniowej insurekcji walczył w oddziale gen. Mariana Langiewicza, biorąc udział w bitwach pod Wąchockiem (3 II 1863), Świętym Krzyżem (12 II 1863) i w Staszowie (17 II 1863). Podczas bitwy pod Małogoszczą – 24 II 1863 r. – został schwytany przez Rosjan i przebywał w więzieniu aż do procesu, który odbył się w lutym 1864 r. W jego wyniku Wiercieński został zesłany na 5 lat wygnania na Sybir. To właśnie tam zbierał materiały, które znalazły się w restaurowanym poszycie. Dotyczą one w całości losów Polaków zesłanych na Syberię po klęsce powstania styczniowego i są unikatowym zabytkiem, ważnym dla polskiej historii i kultury. „Syberja 1864–1869” składa się z dwóch części, z których jedna jest zbiorem zapisów rękopiśmiennych, dokumentów życia społecznego oraz fotografii, litografii i odręcznych rysunków. Druga, zatytułowana „Jenisejsk”, jest albumem zawierającym widoki Syberii sporządzone ołówkiem i akwarelą. Stopień zniszczenia obiektu określono na 40%. Większość uszkodzeń powstało w wyniku użytkowania oraz przewoźniczego montażu kart. Doprowadziło to do licznych ubytków papieru, w tym warstwy rękopiśmiennej, szczególnie w miejscach załamań i sklejeń. W zbiorze rysunków, grafik i akwareli dominowały uszkodzenia mechaniczne i chemiczne, a fotografie – zwłaszcza na papierze fotograficznym użytym do przefotografowania dawnych zdjęć – były mało czytelne.

Następnym z odrestaurowanych eksponatów jest *Młot na czarownice*, w tłumaczeniu Stanisława Żąbkowica (Żambkowica, Żąmbkowica), wydany w Krakowie w 1614 r. Jest to unikatowy zbiór przetłumaczonych na język polski wypowiedzi teologów i inkwizytorów niemieckich Jakoba Sprengera i Heinricha Krämera, na temat czarów i czarownic. Stopień uszkodzenia druku, liczącego 238 kart o wymiarach 19 x 13,5 cm, określono na 40%. Dominowały zniszczenia biologiczne i mechaniczne. Blok książki był luźny i bardzo zniszczony, papier bibulasty i wysypujący, występowały rozległe ubytki przy zewnętrznych narożnikach.

Kolejnym obiektem objętym konserwacją był *Album widoków Polskich*, seria VIII, Warszawa [ok. 1850]. Punktem wyjścia dla prezentowanych w nim litografii stały się rysunki Napoleona Ordy, ukazujące historyczne miejsca naszego kraju. Artysta podróżował po swojej ojczyźnie, by dokumentować zabytki architektury i ich otoczenie. Seria VIII *Albumu* jest szczególnie cennym źródłem wiedzy o Lubelszczyźnie, gdyż zawiera widoki miejscowości guberni lubelskiej. *Album* składający się z 31 luźnych grafik wykonano w warszawskiej drukarni M. Fajansa. Grafiki odbito w technice litografii barwnej na papierze bawełnianym o wymiarach 31 x 44,5 cm. Papier miał zabrudzoną powierzchnię, w wielu miejscach występowały zbrązowienia spowodowane przysyceniem spoiwa farby litograficznej oraz liczne plamy o nieregularnym kształcie, będące śladami działalności mikroorganizmów. Oryginalna teka ochronna wykonana z tektury i czarnego płótna introligatorskiego, nie speł-

Album widoków Polskich, seria VIII, Warszawa [ok. 1850]. Stan przed i po konserwacji. Fot. ze zbiorów WBP w Lublinie

niała swej funkcji, gdyż wszystkie jej tekturowe części miały przetarte i rozwarstwione krawędzie.

Ostatnim obiektem poddanym konserwacji był „Extrakt testamentu Franciszka Zamiechowskiego Kapita-
tana J. K. M. z 1719 r.”. Jest to rękopis liczący 4 karty o wymiarach 33 x 22 cm. Stopień zniszczenia określono na ok. 40%. Zły stan zachowania był skutkiem uszkodzeń wynikających z techniki wykonania papieru i naruszeń mechanicznych.

W trakcie wstępnych prac konserwatorskich przeprowadzono dezynfekcję wymienionych obiektów w oparach para-chloro-meta-krezolu. Zabezpieczono niestabilne pigmenty oraz krawędzie przed uszkodzeniami w dalszych zabiegach, a następnie strukturę papierowego podłoża poddano wieloetapowemu czyszczeniu oraz odkwaszeniu. W dalszej kolejności przystąpiono do głównych prac restauratorskich, w trakcie których uzupełniono bibulką japońską ubytki papieru, wzmocniono jego strukturę i miejsca uszkodzone mechanicznie. Fotografie, rysunki, akwarele i litografie uzyskały stabilniejsze podłoża oraz – w przypadku najbardziej zniszczonych fragmentów – nową aranżację. Wszystkie obiekty zostały umieszczone w specjalnych tekach ochronnych oraz opatrzone dokumentacją opisową i fotograficzną z przeprowadzonych prac. Podstawowy cel, jakim było przywrócenie walorów estetycznych i użytkowych opisywanym zbiorom oraz właściwe przygotowanie ich do przechowywania i ekspozycji – został zatem osiągnięty.

„Syberja 1864-1869”. Stan po konserwacji

Dzięki wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego te cztery cenne obiekty zostały przywrócone w ręce czytelników. Dotychczas, ze względu na bardzo zły stan techniczny były wypożyczane tylko w wyjątkowych przypadkach. Realizacja zadania pozwoli na ich szersze wykorzystanie, zarówno jako pomocy dydaktycznych w czasie zajęć ze studentami, jak i eksponowanie ich na wystawach czy prezentowanie uczestnikom pokazów mających na celu upowszechnianie wiedzy o cennych zabytkach kultury polskiej.

Fotografie pochodzą ze zbiorów WBP w Lublinie